

**SÁROSPATAKI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNYEI
MÚZEUMA**

**ISMERETLEN 19. SZÁZADI MAGYAR FESTŐ:
KÖVY SÁNDOR JOGTANÁR PORTRÉJA
RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ**

Készítette:

Nemessányi Klára

okl. festőrestaurátor-művész

2013.

Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Múzeuma

Ismeretlen 19. századi magyar festő:

Kövy Sándor jogtanár portréja

Ltsz: E.1950. 54.

olaj, vászon,

méret: 56 x 44 cm

Előttörténet:

A kép a Kövy -hagyatékkal került a Múzeumba. A portré a Református Kollégiumban a Jogakadémián, később a Teológián folyamatosan ki volt állítva. Az iskolai rész államosításakor (1950) került a Múzeum leltárába.

Kövy Sándor (1763 Nádudvar, Szabolcs m.– 1829 Sárospatak) református főiskolai jogtanár, a magyar felvilágosodás egyik legnagyobb alakja volt.

A Sárospataki Kollégium kiváló tanára volt, aki megalapította itt a jogi képzést. A pataki jogakadémia megszervezése előtt Magyarországon csak Pozsonyban oktattak hazai jogot. Jogbölcséletet, politikát, nemzetközi jogot és statisztikát is tanított. Legendás, egyéni pedagógiai módszereivel a gyakorlati jogéletre készítette fel tanítványait.

36 év tanári pályafutása (1793-1829-ig) alatt a magyar főnemesi családok közül a báró Prónay, gr. Bethlen, gr. Teleky családok gyermekeit; a köznemesi családok közül Szirmay, Kölcsey, Péchy, Fáy, Szemere, Bornemissza, Görgey, Vay családok fiait oktatta.

Tanítványi közül a legjelesebbek: Kossuth Lajos (1819-20), Fogarassi János nyelvész, szótáríró; Csokonai Vitéz Mihály(1795-6); Szemere Bertalan, a Batthyány kormány belügyminisztere; dr. Teleki László az 1848-as kormány diplomatája (1828-29); Fáy András író, költő.

Kövy Sándorról más festmény nem ismert, egy metszetet említenek még róla.¹ Ugyanakkor a honlap közöl egy festményt, amely a nádudvari iskola tulajdonában van. Ez azonban minden bizonnyal a sárospataki kép már átfestett állapotáról készült 20. századi másolat lehet.

¹ Ludmanné Papp Ilona és K. Nagy Lajos Nádudvar, 1996. június.
<http://www.kovyiskola.hu/bemutakozas.html>

Átvételi állapot leírása

A híres sárospataki tanár képmása siralmas, méltatlan állapotban volt.

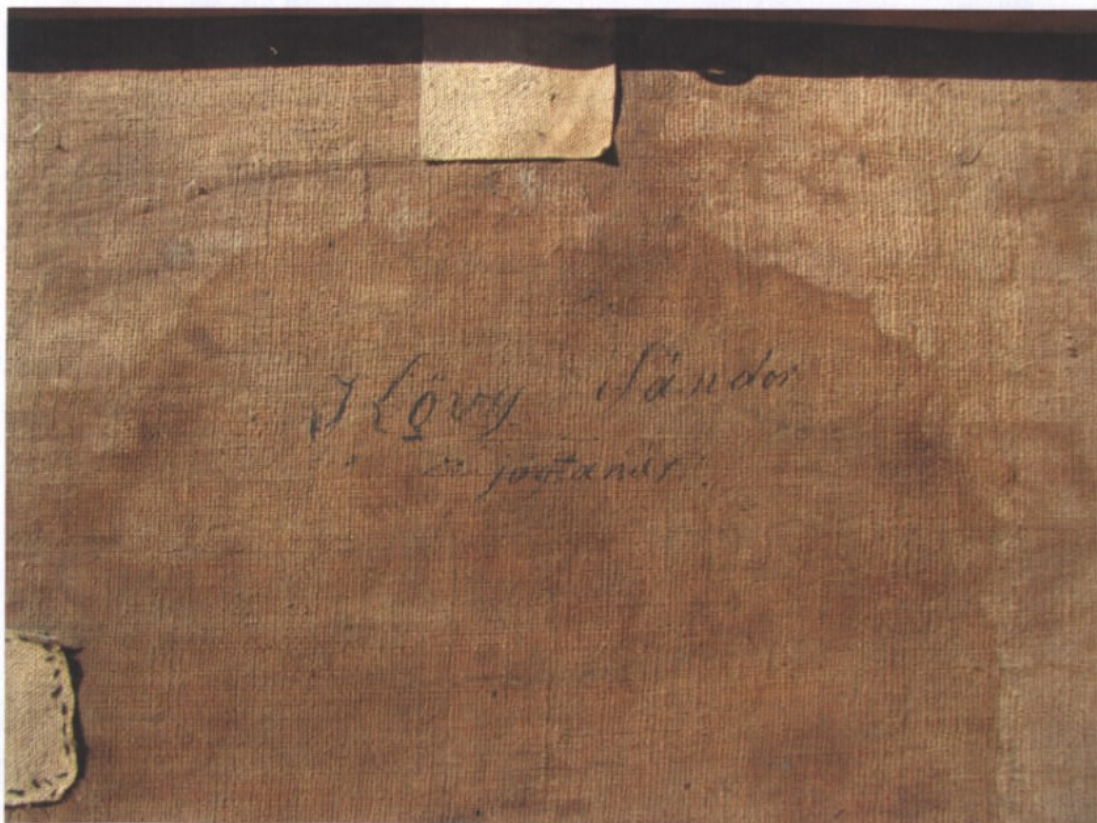
Első látásra is szembetűnő volt az agyonjavított felületen a vászon hátoldalán lévő foltok átnyomódása, kitüremkedése. Az elsárgult és túl fényes lakkrétegek alatt többszöri átfestések fedték az eredeti festékréteget. A foltokon és azok környékén az átfestések vastagok voltak. Normál fényben alig lehetett találni olyan kis területet, ahol kilátszana az eredeti.

A **vakkeret** ócska, keskeny lécekből összeütött keret. A vászon lazán lötyög a vakrámán, nem ékelhető. Cseréje nélkülözhetetlen.

A **festővászon** sűrű, kézi szövésű lenvászon. Az alapozás és a festékréteg valószínűleg sok olajat tartalmaz, a repedéshálón erre utaló karakteres nyomok vannak.

A **hátoldalon négy foltot találunk**, ezek közül legalább három fel is van varrva a festővászonra, az öltésekkel nyilvánvalóan sok felesleges roncsolást okoztak a festékrétegben. A foltokat azután még valamilyen jó kemény ragasztóanyaggal át is kenték, teljesen egyenetlenül. A vászon és a festékréteg emiatt komoly torzulásokat szenvedett. Az erős ragasztó és a sűrű szövésű molinóvászon foltok magával húzták a vásznat, amely a foltoknál összevissza domborodik, hullámokat vet és néhol ledobja a festékréteget is.

Az **átfestések** nyilván a kisebb lyukaknál kezdődtek, de sajnos érintik az egész arcot s nemcsak a sérülések környékét. A mai állapotban a portré az átfestésektől szinte teljesen el van fedve.

1. A vászonhordozó hátoldalán felirat jelzi az ábrázolt személy kilétét

Készítette: Nemessányi Klára festőrestaurátor-művész, 2013.

2. A teljes hátoldal átvételkor

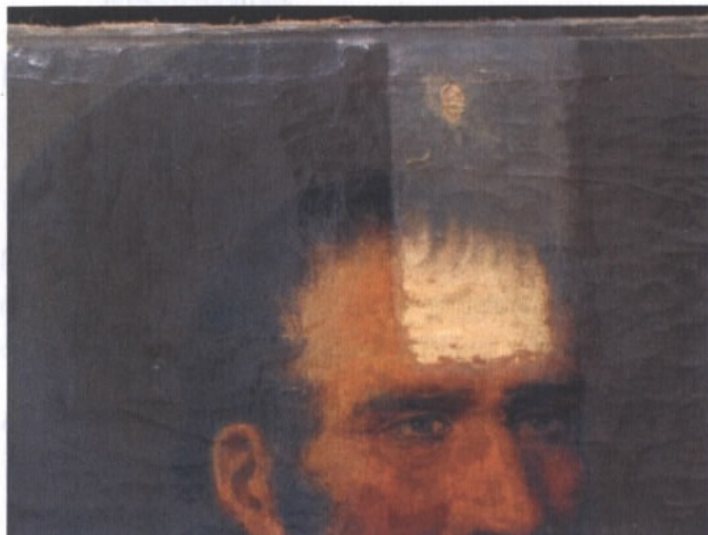
3. A nyakrésznél látható zavaros felület oka a hátoldalon:
összeragacsozott szélű vászonfolt, felvarrva!

4. A legnagyobb folt előre nyomódik, eltorzítja a vásznat

5. A felvarrt foltok húzzák és feszítik, hullámosítják a festett
vásznat.

6. Feltárási próbafelület

7. UV fényben jól láthatók a belefestések, az egyenetlen és vastag lakkréteg

8. A kép alsó része feltárási próbákkal, nagy a zűrzavar

9. UV fényben is nehéz elemezni a különböző rétegeket és anyagokat: lakkrétegek, átfestések, tömítőanyag, eredeti festés

10. Az egyik folt vastagon bekenve erős ragaccsal

11. A másik folt simán felvarrva, fekete cérnával.

Restaurálás

Előkészítés

- Fotótechnikai vizsgálatok: az átvételi állapot rögzítése normál, sűrű és UV fényben
- A pergő részek helyi megerősítése (Medium for Consolidation Lascaux)

UV fényben tanulmányozva jól láthatóan a teljes festett felszín át van festve. Azonban a lakkrétegek nagyrészt elfedik az átfestést is. A foltok környéke és az egész kép hihetetlen mértékben meghúzódtott az erős ragasztóanyagok használatától és a varrástól.

Az eredeti festékréteg és a vászon feltárása, idegen anyagok eltávolítása

- A festményről a védő bevonat, lakkok oldószeres leoldása
- Az eredeti festékréteg feltárása szerves oldószerekkel
- A vászon lebontása a vakkeretről
- A hátoldal megtisztítása, a foltok és a ragasztóanyagok teljes eltávolítása mechanikusan

A feltárás több lépcsőben zajlott. A lakkrétegek könnyen oldhatóak voltak, az átfestés több rétegéből a felül lévőket sikerült maradéktalanul eltávolítani, de korban a legelső átfestés nem volt leoldható az eredeti festékréteg sérülése nélkül. Ez a réteg az öltöny sötétkék felületén maradt meg néhol, főképpen a bal vállnál. A vastag és kemény enyves-olajos tömítőanyag többszöri duzzasztással szikével lekaphatóvá vált. A feltárás során a portré nyaka tájékán teljes vászonhiány vált láthatóvá. A tömítés a hátulról rávarrt foltra közvetlenül került fel. A vászon hátoldaláról szintén több lépcsőben lehetett csak leoldani a metilcellulózzal történő felduzzasztás után a kemény ragasztóanyagot. Lényeges volt, hogy lehetőleg teljesen eltávolítsuk az idegen anyagokat, mert azok a vászon simaságát torzították, fizikailag elhúzták keménységükkel a vásznat.

Konzerválás

- Új vakkeret készítése
- A vászon hiányinak pótlása, az eredetihez hasonló textúrájú vászonnal. A folt élberagasztása Palmafa vízálló (Henkel) ragasztóval történt, a hátoldal felől vékony tüllel megerősítve átlapolva.
- A húzószél megerősítése az eredetinél kissé vékonyabb vászonnal, BEVA 371 ragasztóval történt.
- A vászon ideiglenes feszítőkeretre helyezése, hogy a vászon torzulásai rendeződjenek. A hátoldal felőli többszöri nedvesítéssel és ékeléssel a vászon visszanyerte eredeti simaságát, a torzulások fokozatosan eltűntek.
- Konzerválás: átítatás a hátoldal felől BEVA 371 kb. 35-40%-os meleg oldatával. Az eljárást megismételtük mert úgy ítéltük meg, hogy a festékréteg kívánatos rugalmasságának elérése érdekében erre szükség van.
- A száradási idő után kézi bevasalás
- Felfeszítés az új vakkeretre

A restaurálási tervben dublázást javasoltunk, de a vászon enélkül is visszanyerte simaságát, sőt, vákuumasztalon sem kellett kezelni. A kézi vasalás és a feszítőkereten való kezelés, nyújtás és óvatos nedvesítés elegendő volt. A kis méret miatt a foltozott vászon nem igényli a dublázást, ez pozitív abból a szempontból is, hogy a felirat a hátoldalon továbbra is látható marad.

Eszztétikai helyreállítás

- Tömítés enyves krétával, ecsetelve. (Nyúl bőrenyv, kréta)
- Akvarell aláfestés
- Dammárlakk bevonat
- Retusálás Maimieri Restauero festékekkel
- Záró lakkbevonat (Talens Retuslakk, spray)

A portré lényeges részei hiányoztak, többek között a férfi álla, de ez kikövetkeztethető volt. A retusálás során a legnagyobb nehézséget a ruházat nyakának megoldása jelentette. A maradványokból mindössze annyi volt bizonyos, hogy állógallért viselt, másrészt a felöltő kivágása szabta meg a lehetőségeket. Az 1810 körüli férfi viseleteket tanulmányozva végül 40-50 kép alapján ezt a megoldást választottam.

Dokumentáció

Az írásos-és fotódokumentáció 2 eredeti példányban készült, 6 írásos oldalt 11 nyomtatott képpel, és 15 színes fotót tartalmaz. Szerzői jog védi.

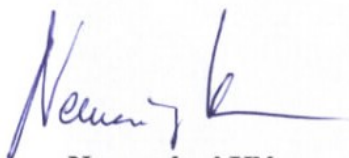
A festmény restaurálását a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Díszkeret

A kép átvételkor szemmel láthatólag nem a képhez illő és nem túl igényes, 20. századi metálozott, méterben kapható gyári anyagból készült díszkeretben volt. Neoreneszánsz akantuszos minta a domború profilon, a kép felé apró golyósor. Sok sérülés és hiány volt látható.

A festmény korának és a kép jelentőségének megfelelő díszkeretet **Dobesch Pál faszobrász** kollegával közösen, egyedileg a képhez terveztük meg. A faragott cseresznye fa keret domború profilján a sarkokban aranyozott, faragott akantuszlevelek ülnek, a rátétek ragasztással kerültek a helyükre. A belső profilléc és a rátét is poliment aranyozással készült, koptatott felülettel.

Budapest, 2013. április 30.

Nemessányi Klára

okl. festőrestaurátor-művész

Magyar Restaurátorok Egyesülete névj. sz. F1-247

1021. Budapest, Labanc u 39/b

1. Átvételi állapot a díszkerettel.
A festmény hullámos,
a lakk barna,
az átfestés alól szinte ki se
látszik az eredeti

2. Átvételi állapot részlete,
amelyen jól láthatók normál fényben is
a vastag átfestések

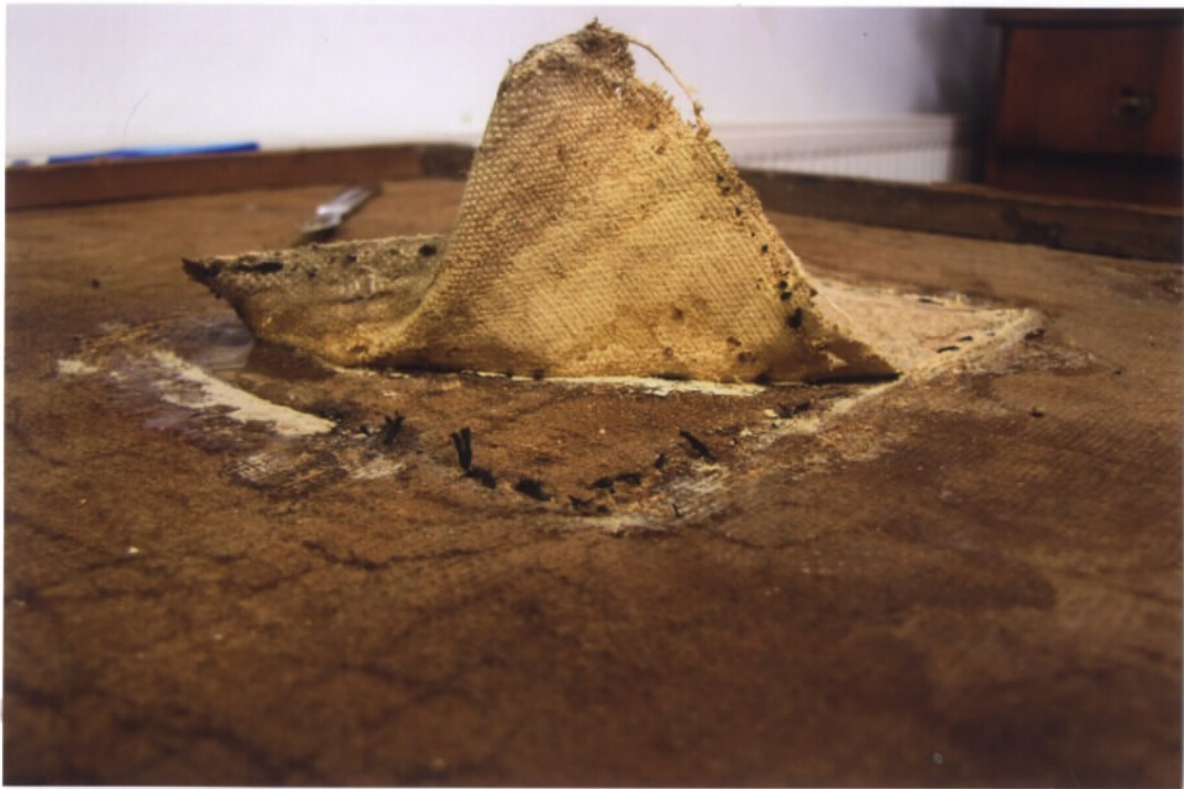
3. A kép a lakklevétel és az eredeti festékréteg feltárása közben. Jelentős a szín- és tónusbeli különbség.

4.

A részben feltárt kép , súrló fényben.

A szakszerűtlen foltozás és festésjavítás
okozta feszültségek és károk jól látszanak

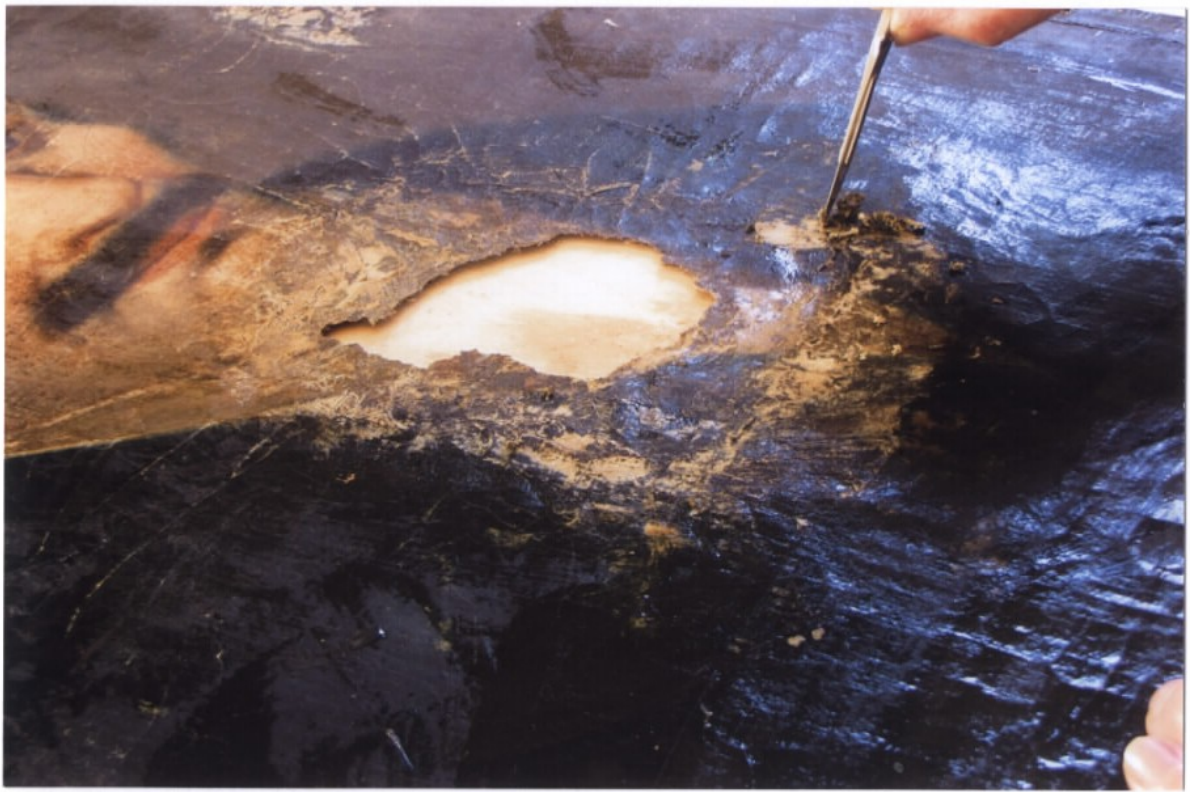

5. A folt lebontása. A fekete cérnával varrott folt széleit és közepét kemény ragasztóval meg is erősítették.

6.

A folt lebontása után a hátoldalról le kellett bontani az összes idegen anyagot.

7. A festett oldal feltárása: a tömítőanyag eltávolítása duzzasztás után, szikével.

8.

Az újonnan befoltozott kép részlete

A roncsolt, töredezett és kopott festékréteg

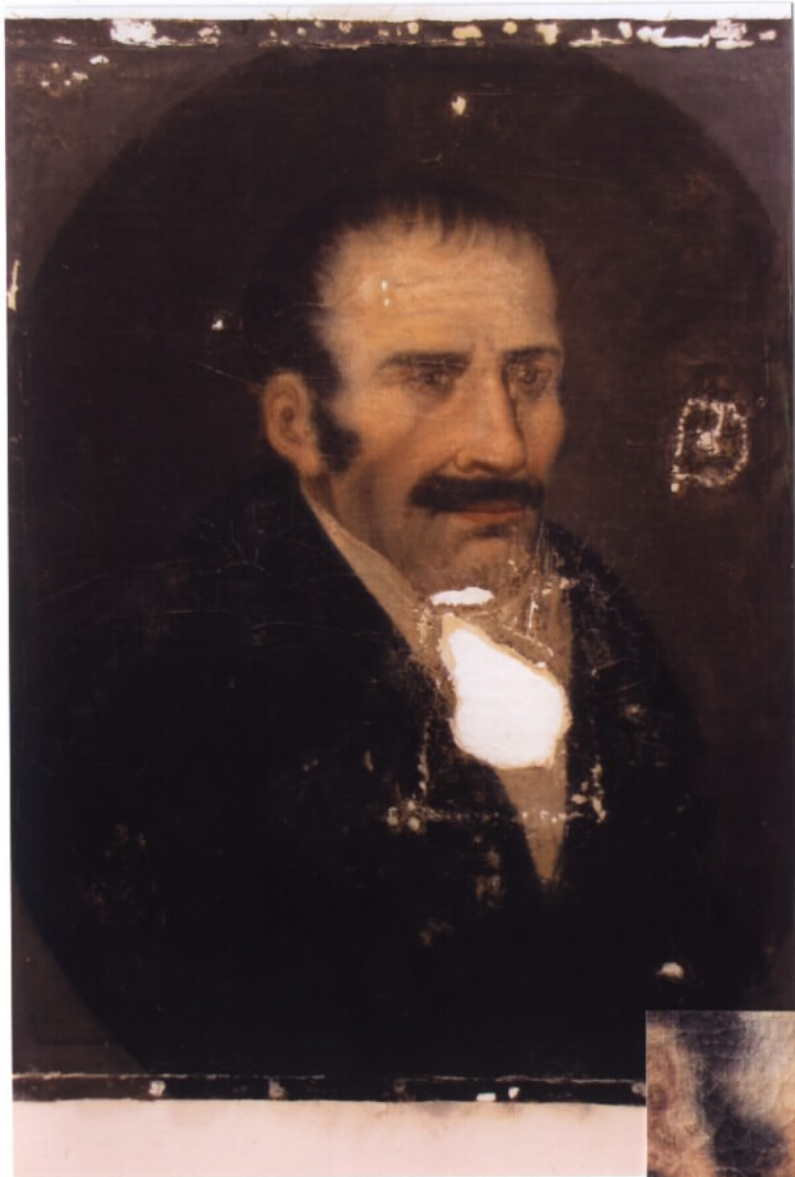
nem sok eredeti részletet hordoz.

9. A feltárt, tiszta festmény
a feszítőkereten,
az új vászonfolt beragasztása
után

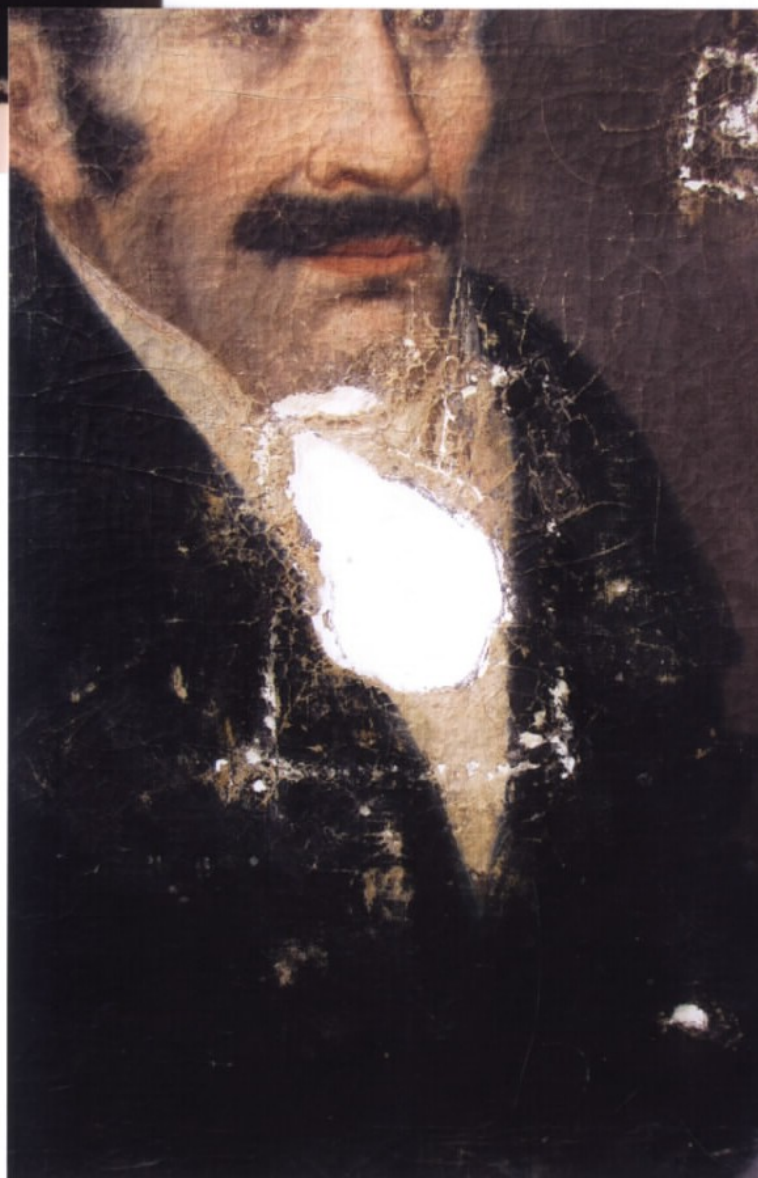
10.
Az oldhatatlan régi átfestések
maradványai a vállon és a felöltőn

11. A tömített kép

12.
A tömített kép részlete
a varrás nyomai jól láthatók.
A húzódás erővonalain
a festék megtört és megkopott.

13. Retus közben,
ennyi volt retusálható,
itt kezdődik a hiányzó részek
rekonstrukciója

14.
Kész állapot.
A ruházat hiányzó részeinek
rekonstrukciója
a kép stílusához elengedhetetlenül
fontos volt.

Pályázati beszámoló

Kövy Sándor sárospataki tanár arcképe

Ltsz.: E.1950.54. vászon, olaj, 56x44 cm.

Pályázati azonosító: 3560/00070

A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei Múzeumának képzőművészeti anyagában meglévő arcképek kiemelt értéket hordoznak. Ezek között fontos helyet foglalnak el a Református Kollégium tanáraitól készített portrék: festmények, rajzok, metszetek. Iskolánk múltját, hagyományaink részét képezik. Kövy Sándor jogtanár arcképe is ezzel a jelentéssel bír.

Kövy Sándor (1763-1829) professzor, pesti jurátussága, előkelő családok magántanítása és debreceni ügyvédeskedése után jött Patakra. Tanított egyház-, magán-, köz-, pénzügyi-, bányajogot, statisztikát, politikát. Kövy hazánk legnevezetesebb jogtanárai közé tartozik. Egyházi és világi jogtudományi munkákat írt. Híres tanítványai voltak: Csokonai Vitéz Mihály, Fáy András, Kossuth Lajos, Szemere Bertalan, Puky Károly, Szemere Miklós, gróf Teleky László ...

A Sárospataki Református Kollégiumba látogatóknak fontos a tudós, jogász professzor festett arcképét látni, így megismerni hazánk egyik legnevezetesebb jogtanárának munkásságát. A hozzánk látogató iskolás csoportoknak az arcképet bemutatva, szemléltetve tudunk beszélni egy tudós tanár életútjáról, híres tanítványairól. Rendszeresen látogatnak Patakra Nádudvarról, a jogtudós születési helyéről, az ország egyetlen, Kövy Sándorról elnevezett iskola tanulói és a város lakosai. Május 31-én Kövy Sándor születésének 250. évfordulója alkalmából Sárospatakon rendezett jubileumi ünnepségen is részt vettek. Kiállításon mutattuk be Kövy Sándor kézírásos anyagát, jogi munkáit és tárgyi emlékanyagát.

A festményt a levéltár kutatószobájában helyeztük el, a látogatók és a kutatók örömeire. A Nagykönyvtár Dísztermének felújítási munkálatai után a Nagykönyvtár folyosóján létesített arcképcsarnok tanár portré között nyerd elhelyezést.

A restaurált portré a sikeres pályázat segítségével méltó helyére került. A festménnyel kapcsolatos dokumentumok a www.patakarchiv.hu című honlapon a restauválások menüpontban találhatók meg.

Sárospatak, 2013. június 26.

Pocsai dr. Eperjesi Eszter
Sárospatak
múzeumigazgató

A Levéltár kutatószobájában elhelyezett Kövy portré

